

KLASSIEKERS

Het mooiste beroep van de wereld

M.L. Snijders

Het eerste boek waarvan ik me bewust ben dat het invloed heeft gehad op wat ik later ben geworden - journalist - was een jongensboek met als titel zoiets als *Reggie's Roemruchte Jaren*. Het ging over een jongen die als verslaggever bij een krant terecht kwam en daar interessante en spannende dingen beleefde - vraag me niet meer wat precies. Wel herinner ik me dat, toen ik jaren later voor het eerst het gebouw van *De Telegraaf* zag aan de Nieuwezijds Voorburgwal, mij een treffende gelijkenis opviel met de afbeelding van het krantengebouw op de stofomslag van dat boek.

Al op de middelbare school kreeg ik de kans om dat toen gevestigde ideaal gedeeltelijk uit te voeren: ik werd redacteur, later hoofdredacteur van onze schoolkrant, *De Trintel*, genoemd naar een belboei in het IJsselmeer, vlak voor mijn geboorte- en woonplaats Enkhuizen.

Heel kort daarna ging die krant deel uitmaken van een groter geheel, de samenwerkende schoolkranten van de hbs-en van Hoorn, Purmerend, Alkmaar, Den Helder en Enkhuizen. Je kunt er om lachen of niet, maar veel van de eigenschappen - misschien moet ik eerder zeggen behendigheden - die me later als hoofdredacteur van het *Utrechts Nieuwsblad* te stade kwamen, heb ik toen geleerd.

Een ander boek dat sterk heeft bijgedragen tot mijn wereldbeeld - en meer tot mijn intellectuele vorming dan dat van *Reggie* - was een boek waarvan ik de volledige titel niet meer weet en bij een bezoek aan Zuid-Afrika ook niet één-twee-drie kon achterhalen: *Pieter Maritz, held van de* Het ging over een jonge Zuid-Afrikaanse boer die meevocht tegen de Britten toen die Transvaal en Oranje Vrijstaat aan hun imperium wilden toevoegen. Er werd ook nogal wat afgevochten tegen de Zulu's, als ik me goed herinner, maar er was absoluut geen sprake van racistische opvattingen: die zwarte krijgers werden als buitengewoon dapper afgeschilderd en ook zeer waardig behandeld als ze gevangen werden genomen.

Het heeft opnieuw jaren geduurd voor ik er achter kwam dat Pieter Maritz een bestaande figuur is geweest, naar wie het plaatsje Pieter Maritzburg is genoemd. Toen mij in 1981 werd gevraagd het *keynote address* uit te spreken bij het honderdjarig bestaan van de Zuid-Afrikaanse organisatie van Dagbladuitgevers - een delicate taak omdat het uiteraard moest gaan over persvrijheid die toen in dat land bepaald niet bestond (en later werd me dan ook verteld dat het weinig had gescheeld of de toenmalige president, de voorganger van Verwoerd,

was de zaal uitgelopen) heb ik ook aan dat boek gerefereerd. Want het vertegenwoordigde voor mij een epos over het verlangen van een volk naar onafhankelijkheid en zeggenschap over eigen grondgebied en van verzet tegen een onderdrukker.

Om dezelfde reden was generaal Mannerheim, de opperbevelhebber van Finland in de oorlog van 1938-1939 tegen Rusland mijn jeugdheld, omdat het ook in dat geval ging om de strijd van een klein, dapper en vindingrijk volk (Finse soldaten in het wit op langlaufski's geruisloos de Russen aanvallend) tegen een veel machtiger tegenstander.

Een heel klein boekje, *Der Judenstaat*, in 1895 geschreven door de Weense journalist en essayist Theodor Herzl, dat het begin inluidt van wat later het politieke zionisme zou worden, was een van de werken die mij na de oorlog met zijn vernietigende gevolgen voor de joden sterk heeft getroffen en geboeid. Herzl, als correspondent van *Die Neue Freie Presse* in Parijs tot het boek geïnspireerd door de affaire-Dreyfus, heeft zelf nogal wat gedaan om het ideaal dat hij erin uiteenzette, een joodse staat in Palestina, te verwezenlijken. Dat was nooit gelukt als zijn boekje niet zoveel enthousiasme had losgemaakt.

Dat werkje was uitgangspunt van mijn eerste scriptie, voor het vak geschiedenis bij professor Presser, een van de boeiendste docenten aan de Faculteit der Politieke en Sociale Wetenschappen - want dat was ik gaan studeren aan de Universiteit van Amsterdam.

Geen toeval natuurlijk, want als mijn vrij late bewustwording van wat er in de oorlog was gebeurd mij één ding had duidelijk gemaakt, was het wel de noodzaak van verzet en van verzetsmogelijkheden tegen machtsmisbruik en dictatuur.

Vandaar dat mij altijd een zin is bijgebleven uit een van mijn leerboeken, ik denk *De l'esprit des lois* - wij lazen toen nog Frans ! - afkomstig van De Montesquieu (1689-1755): "*C'est une vérité éternelle que tout homme qui a du pouvoir est porté à s'en abuser: il va jusqu'à ce qu'il trouve les limites*". Een belangrijk deel van wat ik in mijn latere leven heb gedaan, is gewijd aan bescheiden pogingen om anderen te laten beseffen waar die 'limites' liggen. De usurpator die geen verzet ontmoet gaat verder en niets moedigt agressie zo aan als agressie die niet wordt afgestraft (kijk maar naar wat er in voormalig Joegoslavië is gebeurd). En het begint klein, bijna onopgemerkt als je er niet op gespitst bent. Vandaar mijn rol bij de totstandkoming van het landelijke redactiestatuut voor de dagbladen en mijn functies in het *International Press Institute*, kortweg de Amnesty International voor journalisten. Vandaar ook het belang dat ik later ben gaan hechten aan wat wordt genoemd 'de waakhond-functie van de pers'.

Een ander boek dat mijn opvattingen sterk heeft helpen ontwikkelen was een van de standaardwerken van mijn hoofdvak sociologie, namelijk Ruth Benedicts *Patterns of culture*. In dat boek beschrijft deze antropologe indringend de culturen van een aantal nog niet of nauwelijks door de westerse beschaving aangeraakte volken. En wat me er vooral van trof, is hoe ieder van die volken zich een eigen god of eigen goden schiep. Geleidelijk begon ik ervan overtuigd

te raken - en dat ging niet vanzelf want ik had een godsdienstige opvoeding gekregen - dat god niet de mens heeft gemaakt, maar dat de mens zich zijn god schept. Die diepgaande verandering in mijn levensopvatting is op haar beurt weer de basis geweest van een boek dat ik in 1975 zelf heb geschreven, *De mens is de maat der dingen*. Voor de derde keer een boek waarvan ik pas later een relatie met de realiteit vaststelde: zoals het gebouw van *De Telegraaf* overeenkwam met de omslag van Reggie's *Roemruchte Jaren* en Pieter Maritzburg bleek te zijn genoemd naar de held van dat boek over hem, kwam ik er na het verschijnen van mijn eigen boek - geen gymnasiast zijnde - pas achter dat met een kleine wijziging dit de centrale gedachte is in het filosofische werk van Protagoras (die zei: de mens is de maat van alle dingen).

Het boek is vooral een protest tegen de mate waarin de mens werd en wordt geprogrammeerd, waarin hem niet alleen zijn doen, maar ook zijn denken wordt voorgeschreven. Achteraf gezien is het sterk beïnvloed door de gedachten en idealen van democratisering en bevrijding uit starre structuren van de vroege jaren zeventig - ook de schrijver over ontprogrammering had zich niet helemaal aan een zekere programmering kunnen onttrekken.

Hoe dan ook, vrijheid van denken of, zoals artikel 19 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens zegt, het recht om informatie en ideeën te vergaren, te ontvangen en te verspreiden, is in wezen de basis van persvrijheid, bij de gratie waarvan ik meer dan vijfendertig jaar het mooiste beroep van de wereld heb uitgeoefend.

Daarmee is dit verhaal weer terug bij dat jongensboek waarmee het begon.

Uitgeverij Verloren

Larenseweg 123, 1221 CL Hilversum
tel. 035-6859856, fax 035-6836557

Audiovisuele collecties. Handleiding
voor het beheer van bewegend beeld en geluid
Eindred. F.J.C. VAN DER MADEN
200 blz., ingenaaid, geïll., ISBN 90-71251-15-2, f39,-

JACQUES DANE, ***'De vrucht van bijbel-
sche opvoeding'.*** Populaire leescultuur en
opvoeding in protestants-christelijke gezinnen,
circa 1880-1940
256 blz., ingenaaid, geïll., ISBN 90-6550-539-3, f49,-

Hilversum en de omroep
Eindredactie C.M. ABRAHAMSE, C. CABOUT
207 blz., ingenaaid, geïll., ISBN 90-6550-515-6, f30,-

CHRIS VOS, ***Televisie en bezetting***
Onderzoek naar de documentaire verbeelding
van de Tweede Wereldoorlog in Nederland
343 blz., ingenaaid, geïll., ISBN 90-6550-423-0, f63,-